

Kırsal Mimaride Kültürel Mirasın Yaşayan Son Örneklerinden: Posof Ambarları

One of the Last Living Examples of Cultural Heritage in Rural Architecture: Posof Barns

Ebru SUBAŞI¹

Öz

Tarım ve hayvancılığın temel geçim kaynağı olduğu Posof ve köylerinde kırsal mimarinin ana yaşam birimini oluşturan konutların yanı başına inşa edilen ambarlar önemli müstemilat yapılarındandır. Evden ayrı ancak nispeten yakın mesafede konumlandırılan ambarlarda, zirai üretimden elde edilen meyve, sebze ve hububat muhafaza edilmektedir. Bütünüyle ahşap malzemeden, çantı (geçme) tekniğinde yerden yükseltilerek üretilen ambarlar bu özellikleri sayesinde gıdaları rutubet, yabani hayvan ve haşerelerden korumaktadır. Ahşap ya da taş merdiven ile çıkılarak ön cephesindeki küçük bir kapıdan giriş sağlanan ambarların içi, yaklaşık bir buçuk metre karelik özel ahşap bölmelere ayrılmıştır. Genellikle toprak düz dam ile örtülen ambarların; kereste beden duvarları arasındaki doğal boşluklar olduğu haliyle bırakılmıştır. Bu sayede içeride oluşan hava akımı gıdaların bozulmadan saklanmasına yardımcı olmaktadır. Üretim geçmişleri en az iki yüz yıl geriye giden yöre ambarları, köylere ulaşımın kolaylaşması, büyük kentlere yapılan göçler ve gelişen teknoloji ile birlikte kullanım dışı kalmaya başlamıştır. Bir kısmı ise gereksiz eşyaların saklandığı depolara dönüştürülmüş veya ev gibi tefriş edilmiştir. Yakın tarihimizin yaşam kültürünün somut örneklerini oluşturan bu yapıların yeniden işlevlendirilerek yaşatılması, geleceğe taşınmaları bakımından önemli olsa da yeterli değildir. Bu düşünceden hareketle Posof ve köylerinde yapılan saha çalışmalarında tespit edilerek fotoğraflanan ambarlardan, on dört adedi seçilerek öncelikle plan çizimleri hazırlanmıştır. Ardından malzeme, teknik ve kullanım biçimleri belirlenen eserler, özellikle yakın coğrafyada bulunan Karadeniz serenderleri ile karşılaştırılarak, akademik bakış açısıyla makale kapsamında tanıtılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Posof, Kırsal Mimarlık, Müstemilat, Ambar, Yapım Tekniği

ABSTRACT

In Posof and its villages, where agriculture and animal husbandry are the main sources of livelihood, granaries, built alongside houses that form the main living unit of rural architecture, are important outbuildings. Located separately from the house but relatively close, these granaries are used to store fruits, vegetables, and grains obtained from agricultural production. Built entirely of wood using the interlocking (çantı) technique, these granaries are elevated from the ground, thus protecting food from moisture, wild animals, and pests. Accessed via a small door on the front, accessed by a wooden or stone staircase, the interior of the granaries is divided into special wooden compartments of approximately one and a half square meters. Generally covered with a flat earthen roof, the natural spaces between the timber walls of the granaries are left as they are. This allows for air circulation inside, helping to preserve food without spoilage. With a production history dating back at least two hundred years, these local granaries have begun to fall out of use with the ease of access to villages, migration to large cities, and the development of technology. Some of these structures have been converted into storage areas for unnecessary items or furnished as homes. While repurposing and preserving these buildings, which constitute concrete examples of the living culture of our recent history, is important for their transmission to the future, it is not sufficient. Based on this idea, fourteen of the granaries identified and

¹ Corresponding Author: Asst. Prof. Dr., Ardahan University, ebrusubasi@ardahan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2254-0871

photographed during field studies in Posof and its villages were selected, and their plan drawings were prepared. Subsequently, these structures, whose materials, techniques, and uses were determined, were presented within the scope of this article from an academic perspective, particularly by comparing them with the Black Sea granaries located in the nearby geography.

Keywords: Posof, Rural Architecture, Outbuilding, Warehouse, Construction Technique

GİRİŞ

Doğu Anadolu Bölgesi'nin Erzurum-Kars platosunda yer alan Ardahan (Aktemur, 2018, s. 237) Anadolu'yu Gürcistan'a ve oradan da Kafkaslar'a bağlayan yol güzergâhı üzerindedir (Bekzade, 2015, s. 108). Tarihi çizgileri çok net olmamakla birlikte (Zeyrek, 2004, s. 35) Paleolitik, Mezolitik ve Neolitik dönemlere ait birçok yerleşim yerinin tespit edildiği bölgede Kimmerler, İskitler, Persler, Makedon İmparatorluğu gibi antik devletlerin yanı sıra Orta Çağ'da Araplar, Gürcü Bagratlılar ve Türkler hakimiyet kurmuştur (Sevindi, 2015, s. 571-572). 1064 yılında Sultan Alparslan öncülüğündeki Büyük Selçukluların fethettiği Ardahan-Kars çevresini daha sonra Saltuklular ile Kıpçaklar kontrol etmiştir. 1202 yılından 1239 yılına kadar ise Anadolu Selçukluları ve Gürcüler'in karşılıklı mücadelesine sahne olan bölge, Moğol istilası sırasında Cengiz Han Devleti'ne bağlanmıştır. Moğollardan sonra İlhanlılar, Altın Ordu Devleti, Celayirliler, Karakoyunlular, Timur Devleti, Akkoyunlular ve Safeviler'e geçen bölge, 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından Osmanlı İmparatorluğu topraklarına katılmıştır. Kars-Ardahan çevresi 1878-1917 yılları arasında yaklaşık kırk sene Rusların idaresinde kalmış olsa bile Kurtuluş Savaşı'nın ardından yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırlarına dâhil olmuştur (Serbest ve Demirci, 2007, s. 2717).

Ardahan'ın beş ilçesinden biri olan ve ilin kuzeyine konumlanan Posof, güneyden Hanak, güneydoğudan Damal, batıdan Şavşat ile kuzey, kuzeybatı ve doğudan Gürcistan sınırı ile çevrilidir (Çiftçi, 2018, s. 72). Kür ırmağının (Kura) bir kolu olan Posof Çayı ve buna bağlı daha küçük çay ve derelerin oluşturduğu dar, derin vadiler ile yüksek tepeliklere sahip yöre arazisi oldukça engebelidir (Aktemur, 2018, s. 237). Doğu Anadolu Bölgesi'nin karasal ikliminden ziyade Karadeniz'in nemli ikliminin görüldüğü Posof'ta sıcaklık ve yağış değerleri oldukça yüksektir (Posof İlçe Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Projesi, 2019, s. 2). Bu sebeple ormanlık arazilerin ortasında (Avinca, 2023, s. 2457), geniş çayırılık ve meraları bulunan yörede özellikle hayvancılık gelişmiştir. Nispeten yükseltisi az olan köylerde ise meyve, sebze ve tahıl üretimi yapılmaktadır (Kaya, 2005, s. 73-89).

Posof ve köylerinde hem coğrafya hem de iklim ve yaşam tarzı ile alakalı olarak, zaman içinde halkın ihtiyacına cevap verebilecek yapı çeşitliliği ortaya çıkmıştır. İnsanların yiyip içtiği, dinlendiği ve uyuduğu konutları dışında, işlevsellik bakımından ana yaşam mekânına katkı sunacak müstemilat yapıları gelişmiştir. Bunlar arasında özellikle kırsal yaşamın üretim şekli ile organik bağı bulunan ambarlar, yerel malzemeyi bilgelikle işleyen ustalar tarafından inşa edilmiştir. Ancak günümüzün değişen yaşam koşulları ambarlara duyulan ihtiyacı ortadan kaldırınca, mevcut ambarların birçoğu ya atıl durumda kalmış ya da başka amaçlar için kullanılmaya başlanmıştır. Yeni ambarların yapılmaması da sayının günden güne azalmasına sebep olmaktadır. Bu maksatla uzun süreye yayılan saha çalışmalarında köy köy gezilerek fotoğraflanan, ölçüleri alınan, malzeme ve yapım tekniği yerinde incelenen eserler için gözlem fişi hazırlanmıştır. Makale kapsamına alınan on dört ambar, Karadeniz Bölgesi ve yakınındaki coğrafyalarda bulunan "serender"ler ile karşılaştırılarak özgün tarafları ortaya konmuştur. Sonuç bölümünde ise bu yapıların günün şartlarına uygun dönüştürülerek, gelecek kuşaklara aktarılması için yapılması gerekenler ifade edilmiştir.

Literatür Taraması

Doğu Karadeniz Bölgesi'nin dini ve sivil mimarisi hakkında yürütülen pek çok akademik çalışma bulunmasına rağmen, hemen yanı başındaki coğrafyada bulunan Posof ve köylerinin mimari birikimi gözden kaçmıştır. Bu düşünceden hareketle serenderler ile benzer özellikleri bulunan, ancak detaylı incelendiğinde yöreye özgü bir karakterin de oluştuğunu fark ettiğimiz ambarlar hakkında akademik

çalışmanın yapılıp yapılmadığının belirlenmesi için literatür taraması yapılmıştır. Araştırmalarımıza göre, Posof ve köylerinde bulunan ambarlar ile ilgili daha önceden yapılmış bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak; Kaya (2020), ambarın tanımını yaparak, Anadolu coğrafyasında yapılan ambarları, yapı malzemesi, inşa şekilleri ve kullanım amacı bakımından, dünyanın farklı bölgelerindeki ambarlar ile karşılaştırmıştır. Özgel (2020), Türkiye’de özellikle Karadeniz Bölgesi’nin doğusundaki kırsal mimari örneklerinden olan serenderleri tanıtarak, ardından dünyanın diğer bölgelerindeki benzer mimari yapılar ile karşılaştırmalı şekilde anlatmıştır. Al Şensoy ve Kukoğlu (2020) birlikte kaleme aldıkları makalelerinde, Doğu Karadeniz Bölgesi serenderlerini ekolojik ve sürdürülebilirlik bağlamında inceleyerek, bu eserlerin muhafazası ve gelecek kuşaklara taşınabilmesi için çözüm önerileri sunmuşlardır. Arslan ile Şen (2021) birlikte yazdıkları makalelerinde, Antalya’nın Elmalı ilçesindeki tahıl ambarlarını, Akdeniz ve Karadeniz coğrafyasındaki ambarlar ile karşılaştırmalı olarak incelemişlerdir. Demir (2004), Trabzon ve yöresinde bir depolama yapısı olarak serender kelimesinin etimolojik kökenini irdelemiş, bu yapı biçiminin kaynağı, Anadolu coğrafyasındaki yayılımı ve yapım tekniğini detaylarıyla anlatmıştır. Balkoca, Sağiroğlu Demirci ve Güngör (2023), kırsal yerleşimde ambarların önemini, üstlendikleri görevleri teknik özellikleriyle Çorum’un İskilip ilçesinde bulunan ambar örnekleri üzerinden anlatmışlardır. Yine makale başlığımız ile doğrudan ilgisi olmasa bile Aytekin ve Kaya (2024), Gürcistan’ın Acara Bölgesi’ndeki Osmanlı Dönemi camilerinden bahsederken, malzeme, yapım teknikleri ve ahşap yapıların tarihçesi konusunda oldukça faydalı bilgiler vermişlerdir. Bu çalışmalar, farklı bölgelerdeki mimari eserler üzerine yapılmış olsalar bile, makale konusu ile paralellik gösteren pek çok bölüm bulunmaktadır.

Yöntem

Makalede, Ardahan’ın Posof ve köylerini kapsayan kırsal yerleşim bölgelerindeki müstemilat yapılarından olan ambarların belgelenerek, değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda ilçe merkezi ve köylerinde gerçekleştirilen saha çalışmasında tespiti yapılan eserlerin genel ve detay fotoğrafları çekilmiştir. Ardından ölçümleri alınan eserlerin plan çizimleri yapılmıştır. Yapı malzemesi, yapım tekniği, yapım tekniğinde taşıyıcı sistem özellikleri, ölçüleri, kullanım amacı, yapıların coğrafya ile uyumu, konut mimarisine katkısı vb. özelliklerini içeren bir katalog oluşturulmuştur. İnceleme sürecinde ayrıca, yapıların süsleme unsuru içerip içermediği tespit edilmiştir. Ambarların günümüzdeki kullanım durumları, işlevlerinin amacına uygun devam edip etmediği, kullanım amacı değişmişse günümüzde hangi amaçlarla kullanıldığı, yapıların sürekliliğinin sağlanabilmesi için neler yapılabileceği gibi hususlar yerel kullanıcılarla yapılan gözlemler doğrultusunda değerlendirilmiş; elde edilen veriler literatür bilgisiyle karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Bu yöntem sayesinde Ardahan’ın Posof ilçesi ve köylerindeki müstemilat yapılarından olan ambarların mimari ve işlevsel özellikleri bütüncül bir yaklaşımla ortaya konulmuştur.

Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın temel kavramı literatür taramasından elde edilen veriler doğrultusunda açıklanmaya çalışılacak, bulgular çalışma konusunun kapsamı dahilinde tartışılacaktır. Bu bağlamda ambar kavramı ve gelişimi, Posof ve köylerindeki ambar yapılarının kullanım amacı ve yapısal özellikleri, ambarların yakın coğrafyadaki serenderler ile karşılaştırılarak ortak ve farklı yönlerinin ortaya konması, tartışma başlığının ana konusu niteliğinde değerlendirilecektir.

1. Posof ve Köylerinde “Ambar” Mimari Türünün Kaynağına Kısa Bir Bakış:

Ambar kelimesi, Türk Dil Kurumu’nun Türkçe sözlüğünde “yiyecek ve bazı eşyanın saklandığı yer” olarak tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr>). Günümüzün elektrikli soğutucu cihazları veya kiler gibi vazife gören geleneksel ambar yapılarının gelişim sürecine bakıldığında ise tarımla uğraşan ilk topluluklardan bu yana mevsimlik üretimlerin korunması ve gerektiğinde kullanabilmesi amacıyla yapıldığı görülür. Gıda güvenliğini esas alan ambarlar, konumu,

boyutları, inşa teknikleri, yörenin doğal kaynakları, iklim koşulları, geleneksel yaşam tarzı vb. faktörlere göre değişkenlik gösterebilir (Kaya, 2020, s. 323). Posof ve köylerinde “ambar” şeklinde adlandırılan yapılar, yörenin hemen yanı başındaki Karadeniz bölgesinde “serender, serende, seren” (Özgel Felek, 2020, s. 527), “serenti, nayla, ayvan veya bagen” gibi isimler alır (Şensoy ve Kukoğlu, 2020, s. 27). Malzeme, yapım tekniği ve işlev bakımından birbirine çok benzeyen bu mimari türün ilk formu ve tipolojisi hakkındaki temel bilgiler Ksenophon’un kaleme aldığı Anabasis adlı eserinde görülmektedir. Büyük Kiros olarak da bilinen Pers (Ahemeniş) İmparatoru Keyhüsrev, kendisi için savaşmak üzere Yunan paralı askerlerinden oluşan bir orduyu ülkesine getirtmiştir. Keyhüsrev’in ölümü ile sonuçlanan Runaksa Savaşı’ndan sonra askerler memleketlerine dönerken (M.Ö. 401-399), Trabzon üzerinden Ordu kentine kadar gelirler. “Onbinlerin Dönüşü” şeklinde tarihe geçen bu yolculuğu Ksenophon, eserinde ayrıntılarıyla anlatır. Kaynağa göre ordu, Trabzon’dan batı istikametine doğru giderken, günümüzün Giresun ile Ordu şehirleri arasında İskitlerin bir kolu olan Massagetler ile karşılaşır. Bunlar, “ağaç kule, ağaç kalede oturanlar” manasında “Mossynoik” olarak anılmışlardır (Demir, 2004, s. 100).

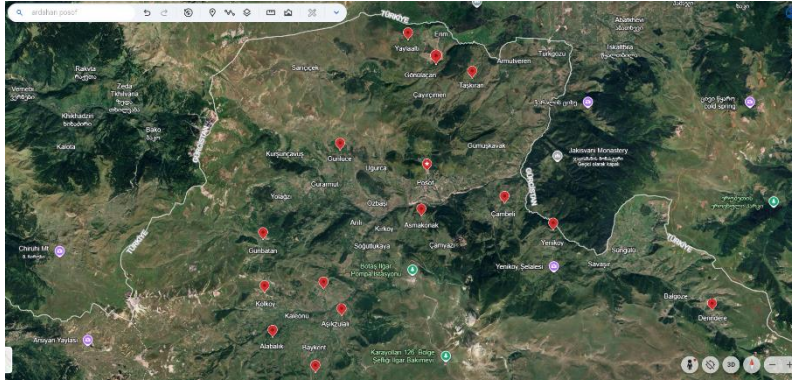
Diğer taraftan, Tuva Cumhuriyeti’nde, Arzhan kurganları yakınlarındaki Seyhan-Altay bölgesinde, temelin taşla örülüp duvarlarının yatay ağaçlar ile oluşturulduğu yapılar ortaya çıkarılmıştır. Sibiry’a’nın güneyindeki Türk kabilelerinin ve Uygurların da aynı yöntemle ev inşa ettikleri bilinmektedir. Açıkça görüldüğü üzere, kalın tomrukların üst üste istiflenmesi esasına dayanan serenderlerin mimari kaynağı Sibiry’a, Altaylar ve Uygur Türklerinin mimarisine dayanmaktadır. Anadolu coğrafyasında gördüğümüz serender ve ambarlar da belli ki bu mimarlık biçiminin daha gelişmiş halleridir. Ayrıca Türkiye Türkçesinde ser- fiilinden türetilen “seren, serendi, serender”; “dört, altı veya sekiz direk üstüne yapılmış tahıl, meyve, sebze kurusu saklanan kiler” (Derleme sözlüğü, 1978, s. 3587) kelimesinin Uygur, Karahanlı, Kazak ve Çağatay Türkçesinde yakın anlamlarda kullanılması bu konu için önemli bir detaydır (Demir, 2004, s. 101).

Dünyanın neresinde olursa olsun geçmişten günümüze gıda ve eşya depolamak için ambar/serender tipinde farklı yapılara ihtiyaç duyulduğundan, bulundukları coğrafyanın koşulları dikkate alınarak inşa edilen bu yapıların benzerlerini Anadolu dışında, İtalya, İspanya, Norveç, Gürcistan, Slovenya vb. ülkelerde de görmek mümkündür (Öztürk, 2023, s. 382).

2. Posof ve Köylerinde Ambar Mimarisi:

Topografik yapısı oldukça meyilli olan Posof ve köylerinde konutlar ile bu konutlara ait müştemilat yapıları, sınırları nispeten belli bir avlu içine sığdırılmıştır. İki katlı evlerde zemin katta ahır ve fırın damı, üst katta yaşam alanları bulunurken, tek katlı evlerde fırın damı ile ahır eve bitişik nizamda planlanmıştır. Yöre ustaları tarafından, moloz taş örgüsü ile inşa edilen evlerin bir kısmında dış duvarlar düzgün kesme taşlarla kaplanmıştır. Bu evlere ait samanlık ve ambar yapıları ise avlu içinde, ancak eve yakın bir mesafede konumlandırılmıştır. Kısıtlı miktarda ahşabın kullanıldığı konutların aksine, ambarların yapımında tamamen ahşap malzeme tercih edilmiştir. Doğu Karadeniz sınırında olduğu için Ardahan’ın diğer bölgelerine nazaran daha geniş ormanlık arazisi bulunan Posof ve köylerinde, ambarların bütünüyle ahşaptan yapılması hammaddeye ulaşımın kolaylığı dışında, kullanım amacı ve toplumun yaşam kültürü ile yakından alakalıdır. Aslında Karadeniz’de antik çağlardan itibaren bilinen ahşap mimari yapım teknikleri, bölge 1578’de Osmanlı hakimiyetine girdiğinde, dini ve sivil mimarinin en güzel örnekleriyle devam ettirilmiştir. Ahşabın, Türkler tarafından iyi bilinmesi ve Anadolu’da ahşap malzemenin zenginliği bu geleneğin gelişimini de hızlandırmıştır (Aytekin ve Kaya, 2024, s. 227-229). Öyle ki yapım tarihleri en az iki yüz yıl geriye giden ambarların inşasında Posof ve çevresinde kendiliğinden yetişen çam, ladin, köknar vb. ağaç türleri kullanılmış, yetmediği yerde Acara bölgesindeki ormanlardan kesilen tomruklar, öküz arabaları ile köylere taşınmıştır. Ambarların yapımında yerli ustalar kadar Şavşat ve Yusufeli’nden gelen ustalar da görev almıştır. Asıl işlevi saklanacak hububatın sıcak, soğuk veya nemden korunarak, çürümesini

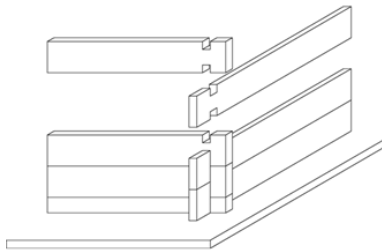
engellemek olan ambarların (Öztürk, 2013, s. 380) yapımı konusunda beceri geliştiren ustalar, öncelikle tomrukları balta ve büyük el testereleri ile keresteye dönüştürür. Ardından avlu içinde, ait olduğu evin en fazla sekiz-on metre ötesine inşa edilecek ambar için zemin tesviyesi yapılır. Yörede domuz, ayı, çakal, kurt vb. yabancı hayvan varlığı söz konusu olduğu için ambarların evden kolaylıkla ulaşılabilir mesafeye, ancak hayvanların ulaşamayacağı ölçüde de yükseğe kurulması önem taşımaktadır.

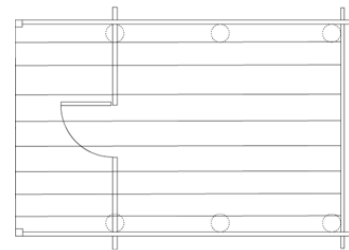
Şekil 1. Ambarların Bulunduğu Köyler (<https://earth.google.com>, 24.03.2026).

Yaptığımız saha çalışmalarındaki tespitlerimiz, yörede gövde bölümleri aynı, ancak temel sistemleri birbirinden farklı iki ambar plan tipinin geliştiğini göstermektedir.

Posof'un yerli ustaları tarafından yapılan birinci plan tipinde; zeminden gelecek rutubetin önlenmesi (Balkoca vd., 2023, s. 277-278), ambarın içinin rüzgâr alması, yiyeceklerin haşere ve yabancı hayvan saldırılarından korunması (Arslan ve Şen, 2021, s. 36) için en fazla 70-100 cm yüksekliğinde taş temel örülür. Ardından, ambar duvarlarının tüm yüzeylerinin oluşturulması için yaklaşık 4-6 cm kalınlığında, 20-35 cm genişliğinde kesilen keresteler yatay olarak üst üste istiflenir, yani yöre ifadesiyle "çatılır". Bu aşamada kerestelerin uç noktaları "yakaları", iki kanallı olacak şekilde kertilir. Ağacın kertilin bu bölümlerine yörede "tokan" denilir. Kertilin tahtalar ise köşelerde birbirine "kurt boğazı-boğaz geçmesi" denilen yöntemle, çivi kullanılmaksızın, "çantı" tekniğinde kenetlenir (Çizim 1).

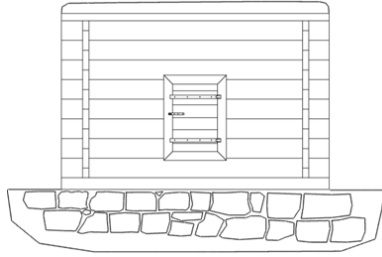

Çizim 1. Çantı Tekniği.

Çizim 2. Ambar Plan Görünüşü.

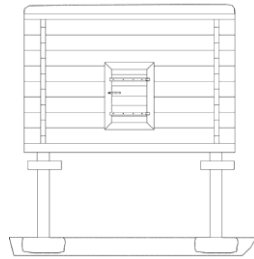
Kereste beden duvarlarının arasında kalan doğal boşluklar olduğu haliyle bırakılarak, ambarın içinde oluşan hava akımıyla gıdaların bozulmasının önüne geçilmiş olur. Özellikle buğday, arpa, mısır vb. hububat hasat edildiği dönemde taze oldukları için havasız ve ısı yüksek yerde saklandıklarında küflenmelerinden ambarların havadar olması bir kat daha önemli görülmektedir.

Çizim 3. Taş Temel Üzerine Yapılan Ambar.

Ambarların üstleri toprak düz dam ile örtülmüştür. Bunun için öncelikle toprağa, sap-saman ve su karıştırılarak çamur yapılır. İyice yoğrulan çamur, ambarın tahta tavanının üzerine, yaklaşık 10-15 cm kalınlığında yayılır. Çamurun üzerine kimi zaman kamış- cil² vb. bitki sapları veya keçe bir yaygı serilir. Daha sonra tekrar aynı kalınlıkta çamur ile kaplanan dam, taş silindirler ile üzerinden geçilerek sıkıştırılır. Böylece su geçirgenliği azaltılan dam uzun yıllar kullanılabilir. Ancak araştırma yaptığımız köylerin bazılarında ambarlar, son yıllarda sac kullanmak suretiyle beşik veya sundurma çatıyla örtülmüştür. Toprak damlı ambarların üzerinin sonradan çatı ile örtülmesi yapıların özgünlüğüne zarar vermiştir.

Çoğu zaman Şavşat ve Yusufeli'nden gelen ustalara yaptırılan ikinci plan tipinde; ahşap karkas ve çantı tekniği bir arada kullanılmıştır. Tesviye edilmiş toprak zemine yerleştirilen yastık taşlarının üzerine, köşelerden yarım geçme detayı ile birleştirilen tabanlıklar sıralanır. Yapının taşıyıcı iskeletini oluşturan direkler, taban ağaçlarına geçme tekniği ile sabitlenir. Direklerin üst kısımlarına ortalama 40-60 cm çapında ve 8-20 cm yüksekliğinde ahşap tekerlekler takılır. Tekerlerin de üzerine yaklaşık 10x15 ilâ 15x20 cm çapındaki diğer kirişler eklenerek yapı tamamlanmış olur. Tekerleklerin işlevi ambara fare ve diğer haşerelerin çıkmasını engellemektir. Bunların üzerine yine yarım geçme tekniği ile yerleştirilen kirişleme yapılarak (Şensoy ve Kukoğlu, 2020, s. 30) birinci plan tipi ile aynı teknikte ambar kurulur ve toprak dam ile örtülür. Köylerde yaptığımız saha çalışmasında birçok ambarın bulunduğu yerden başka bir alana taşınması sırasında tekerleklerin tekrardan yerine konmadığı veya taşıyıcı ahşap direklerin kesilerek ambarların toprak zemin ya da bir yapı üzerine yerleştirildiği tespit edilmiştir.

Çizim 4. Ahşap Direk Üzerine Yapılan Ambar.

Taş temelli ambarların ön cephesine yerleştirilen küçük boyutlu kapıya ulaşmak için, taş veya ahşaptan yapılan, bir basamaklı sabit merdiven kullanılırken, ahşap direkli ambarlarda çoğu zaman merdiven seyyardır. Merdiven kullanılmadığı zamanlarda sundurmanın üzerine kaldırılır veya ambarın yanına yatık vaziyette bırakılır. Ambara ön cephedeki 130-135 cm genişliğindeki sundurmanın gerisine yerleştirilen küçük bir kapıdan giriş sağlanır. Ambarların içini üç yönden dolanan, yaklaşık bir buçuk metre karelik, “haro-ğaro” adı verilen ahşap bölmeler yapılır. Haroların yüksekliği yaklaşık bir metredir

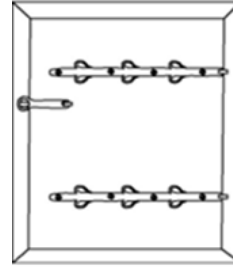
² Kamış-Cil: Sazlıklarda yetişen buğdaygillerden, boğumlu ve sert gövdesi olan, kum kamışı, sorguçlu kamış, sukamışı, süpürge kamışı, şekerkamışı gibi türleri bulunan, çit, sepet vb. yapımında yararlanılan bitkilerin ortak adı. Cil ince kamışlara verilen ad (Sağlam, 2019, s. 531-535).

ve hububatın havasız kalmaması için kapaksız tasarlanmıştır. Farklı hububatlar bu bölmelerde birbirine karışmadan muhafaza edilebilir. Hububatın gün ışığından korunması gerektiği düşüncesiyle pencere açıklığı yapılmayan ambarların, iç duvarlarının yukarısına ise küçük sepetler koyabilmek için bir sıra raf yerleştirilmiştir. Son yıllarda bu duvarlardaki raflar yerinden çıktığında onarmak yerine, torba veya sepet asmak için çok sayıda çivi çakılmıştır.

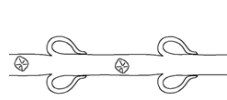
Ambarlar, temelden dam örtüsüne kadar ahşapı zedelediği için çürüteceği düşüncesiyle çivi ve benzeri madeni eleman kullanılmadan, tamamen çantı tekniğinde inşa edilirken, kapılar üzerindeki kilit sistemi yerli ustalar tarafından, demir kullanılarak, dövme tekniğinde üretilmiştir. Demirden yapılan kilit sisteminin tamamına zırza, kilidin takıldığı halkalı demire “elçek”, aksamın tamamını ahşap kapıya sabitlemekte kullanılan büyük başlıklı çivilere ise “göden” denilir. Elçek demirinin uçları geriye kıvrılarak “koçboynuzu” motifine benzetilmiştir. Kars-Ardahan çevresinin iklim şartları, yöre halkının hayvancılıkla uğraşması ve kış mevsiminin uzun sürmesinden dolayı dokumacılığın önem teşkil ettiği yörede halı ve düz dokuma yaygılarda sık kullanılan koçboynuzu motifine, kapılar üzerindeki demir aksamda da rastlanmaktadır. Kökeni tarih öncesine kadar götürülebilen koçboynuzu motifi kahramanlık, kuvvet, verimlilik ve eril gücün ifadesi olarak sanatın her alanında daimî şekilde karşılık bulmuştur (Turan, 2021, s. 505-514), (Çizim 6).

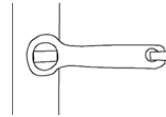
Şekil 2. Kapı Genel Görünüş.

Çizim 5. Kapı Üzerindeki Zırza Takımı Genel Görünüş.

Çizim 6. Göden Çivili, Koç Boynuzu Motifli Demir Aksam. Çizim 7. Zırza Takımının Elçek Bölümü.

Posof ve köylerinde her eve ait bir veya iki adet, farklı boyutlarda ambar bulunmaktadır. Ambarların boyutları 260x260 cm ilâ 450x480 cm arasında farklılık göstermektedir. Geçmişte ambarların büyüklüğü, belli ki ait olduğu ailenin ekonomik durumu ve hasat sezonunda elde edilen hububatın miktarı ile yakından ilgilidir. Diğer taraftan ambarlar insan ve açlık arasındaki mücadelenin bir sembolüdür (Kaya, 2020, s. 333). Çünkü, kış mevsiminde köylerden şehir merkezine ulaşımın traktörlerin yanı sıra öküz veya at arabaları ile sağlanması güçlük yarattığından, hasat sezonunda elde edilen hububatın bir sonraki sezona kadar uygun koşullarda saklanması önem arz etmektedir. Ancak günümüzün sosyo- ekonomik ve teknolojik şartlarına bağlı olarak değişen yaşam biçimi bu yapılara duyulan ihtiyacı ortadan kaldırmıştır. Bu sebeple köylerdeki birçok ambar ya atıl durumda kalmış veya bulunduğu yerden taşınarak asıl amacının dışında kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle evlerin içine ya da damına taşınan ambarlar, tarım aletleri ile eski eşyaların saklandığı depolara dönüştürülmüştür. Ambarların bazıları ise oda gibi tefriş edilerek işlevsellik bakımından başka bir boyut kazandırılmıştır.

3. Posof ve Köylerinde Bulunan Ambarlardan Örnekler:

Şekil 3, 4. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 1

Bulunduğu Yer: Posof/Yaylaaltı Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 370x450 cm

Plan Tipi: Dikdörtgen

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambar, güney yönden iki katlı konuta yaslanmaktadır. Batıya bakan ön cephede 170 cm yüksekliğindeki, altı ahşap direk üzerine yerleştirilen büyük boyutlu ambarın arka tarafı kot farkından dolayı istinat duvarının üzerine oturtulmuştur. Kapı, ambarın ön cephesinde 130 cm genişliğindeki sundurmanın gerisine yerleştirilmiştir. Yapıldığı dönemde toprak damlı iken sonradan sundurma çatı ile örtülen ambar, günümüzde eski eşya deposu olarak kullanılmaktadır. Mülk sahibi il dışında yaşadığı için ambarın içinden görüntü alınamamıştır.

Şekil 5, 6. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 2

Bulunduğu Yer: Posof/Taşkıran Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 335x335 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın, güneydoğuya bakan ön cephesi toprak zemine oturtulmuşken, kot farkından dolayı arka cephesi iki ahşap direk üzerine yerleştirilmiştir. Yapıldığı dönemde toprak damlı olan ambar yakın zamanda beşik çatı ile örtülmüştür. Günümüzde eski eşya deposu olarak kullanılan ambarın içi, mülk sahibi il dışında yaşadığından görüntülenememiştir.

Şekil 7, 8. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 3**Bulunduğu Yer:** Posof/Günlüce Köyü**Yapım Tarihi:** 19. Yüzyıl**Ölçüleri:** 345x360 cm**Plan Tipi:** Dikdörtgen

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambar, önceden ahşap direkli iken, daha sonra yerinden taşınarak, kesme ve moloz taş örgülü depo binasının damına yerleştirilmiştir. Güneye bakan ön cephedeki sundurmanın gerisine yerleştirilen kapıdan giriş sağlanan ambar, yapıldığı dönemde toprak damlı iken sonradan sundurma çatı ile örtülmüştür. Eski eşya deposu olarak kullanılan ambarın içinden görüntü alınamamıştır.

Şekil 9, 10. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 4**Bulunduğu Yer:** Posof/Baykent Köyü**Yapım Tarihi:** 19. Yüzyıl**Ölçüleri:** 260x260 cm**Plan Tipi:** Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ön cephesi güneybatıya bakmaktadır. Yapıldığı dönem ahşap direkler üzerine kurulan ambar, daha sonra sökülerek toprak zemin üzerine yerleştirilmiştir. Eğimli zemin, taş bloklar ve ahşap hatıl konularak tesviye edilmeye çalışılmıştır. Ambarın ilk hali toprak damlı iken yakın zamanda beşik çatı ile örtülmüştür. Eski eşya deposu olarak kullanılan ambarın içi, mülk sahibinden izin alınmadığı için görüntülenememiştir.

Şekil 11, 12. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 5

Bulunduğu Yer: Posof/Yeniköy Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 340x380 cm

Plan Tipi: Dikdörtgen

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ön cephesi doğuya bakmaktadır. Yapıldığı dönemde ahşap direkler üzerine kurulan ambar, daha sonra sökülerek toprak zemin üzerine yerleştirilmiştir. Ambarın ilk hali toprak damlı iken yakın zamanda sundurma çatı ile örtülmüştür. Eski eşya deposu olarak kullanılan ambarın içinden görüntü alınamamıştır.

Şekil 13, 14. Ambar Genel ve İç Mekân Görünüş.

Örnek No: 6

Bulunduğu Yer: Posof/Gönülağan Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 410x446 cm

Plan Tipi: Dikdörtgen

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ön cephesi batı yönüne bakmaktadır. Yapıldığı dönemde ahşap direkler üzerine kurulan ambar, daha sonra sökülerek, iki konut arasına hazırlanan beton zemin üzerine yerleştirilmiştir. Büyük boyutlu ambarın ilk hali toprak damlı iken yakın zamanda sundurma çatı ile örtülmüştür. Ambarın içi, üç yönden haro-ğaro adı verilen ahşap bölmelere ayrılmıştır. Farklı hububatları saklamak için kullanılan bu depoların üst tarafına ise bir sıra raf yapılmıştır. Yapı günümüzde eski eşya deposu olarak kullanılmaktadır.

Şekil 15, 16. Ambar Genel ve İç Mekân Görünüş.

Örnek No: 7

Bulunduğu Yer: Posof/Çambeli Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 450x480 cm

Plan Tipi: Dikdörtgen

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambar, yapıldığı dönem taş temel üzerine kurulmuşken, daha sonra sökülerek, betonarme bir konutun çatı örtüsü altına yerleştirilmiştir. Büyük boyutlu oluşuyla dikkat çeken ambarın içindeki haro-ğaro'lar sökülerek, oda şeklinde tefriş edilmiştir.

Şekil 17, 18. Ambar Genel ve İç Mekân Görünüş.

Örnek No: 8

Bulunduğu Yer: Posof/Aşıkzülali Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 320x330 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambar, yapıldığı dönemde taş temel üzerine kurulmuşken, daha sonra yerinden sökülerek, betonarme bir depo yapısının içine alınmıştır. Ambarın içindeki haro-ğaro'lar kaldırılarak, duvarları üç yönden raflar ile çevrelenmiştir. Yapı günümüzde tarım araç gereçleri ile eski eşyaların saklandığı bir depoya dönüşmüştür.

Şekil 19, 20. Ambar Genel ve İç Mekân Görünüş.

Örnek No: 9

Bulunduğu Yer: Posof/Asmakonak Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 350x354 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambar, yapıldığı dönem taş temel üzerine kurulmuşken, daha sonra yerinden sökülerek, betonarme bir konutun damına yerleştirilmiştir. Ambarın ilk hali toprak damlı iken yakın zamanda sundurma çatı ile örtülmüştür. Yapının içindeki haro-ğaro'lar kaldırılarak, duvarları iki yönden raflar ile çevrenmiştir ve yiyecek kileri şeklinde kullanılmaktadır.

Şekil 21, 22. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 10

Bulunduğu Yer: Posof/Kolköy Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 360x362 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ön cephesi batıya bakmaktadır. Toprak zemin üzerine yerleştirilen ambarın sahibi bilinmediği için yapının ilk hali hakkında bilgi edinilememiştir. Toprak damlı olan ambar atıl durumdadır.

Şekil 23, 24. Ambar Genel Görünüş

Örnek No: 11

Bulunduğu Yer: Posof/Alabalık Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 328x332 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ilk hali bilinmemekle birlikte günümüzde kesme ve moloz taş örgülü depo binasının damına yerleştirilmiştir. Kuzeye bakan ön cephedeki sundurmanın gerisine yerleştirilen kapıdan giriş sağlanan ambar, batı yönden yanındaki konuta yaslanmaktadır. Yapıldığı dönem toprak damlı iken sonradan sundurma çatı ile örtülen ambar, eski eşya deposu olarak kullanılmaktadır. Mülk sahibi il dışında olduğundan ambarın içinden görüntü alınamamıştır.

Şekil 25, 26. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 12

Bulunduğu Yer: Posof/Derindere Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 260x265 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ön cephesi güney doğu yöne bakmaktadır. Toprak zemin üzerine yerleştirilen ambarın sahibi bilinmediği için yapının ilk hali hakkında bilgi edinilememiştir. Toprak damlı olan ambarın içinden görüntü alınamamıştır.

Şekil 27, 28. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 13

Bulunduğu Yer: Posof/Günebatan Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 340x375 cm

Plan Tipi: Dikdörtgen

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambar, moloz taş ile örülen temelin üzerine oturtulmuştur. Batıya bakan ön cephede birkaç taş merdiven ile ulaşılan kapıdan giriş sağlanan ambar, yanındaki betonarme konutun gölgesinde kalmıştır. Yapıldığı dönemde toprak damlı iken sonradan sundurma çatı ile örtülen ambar, eski eşya deposu olarak kullanılmaktadır. Mülk sahibi il dışında olduğundan ambarın içinden görüntü alınamamıştır.

Şekil 29, 30. Ambar Genel Görünüş.

Örnek No: 14

Bulunduğu Yer: Posof/Akballı Köyü

Yapım Tarihi: 19. Yüzyıl

Ölçüleri: 263x265 cm

Plan Tipi: Kare

Tanım: Çantı tekniği ile inşa edilen ambarın ön cephesi batıya bakmaktadır. Toprak zemin üzerine yerleştirilen ambarın sahibi vefat ettiği için yapının ilk hali hakkında bilgi edinilememiştir. Toprak damlı olan ambar atıl durumdadır.

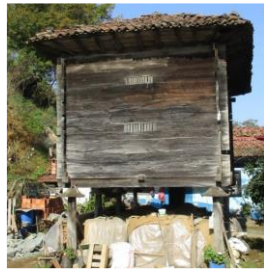
DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

Ziraat ve hayvancılığın temel geçim kaynağı olduğu kırsal yaşamda elde edilen ürünlerin uygun şartlarda saklanabilmesi gerekliliğinden ortaya çıkan ambarlar, Posof ve çevresinde de kullanılan önemli müstemilat yapılarıdır. Tamamen çam, ladin, köknar vb. ağaç türleri kullanılarak, çantı tekniğinde inşa edilen bu yapıların yapım tarihlerinin 19. yüzyıl olduğu düşünüldüğünde, o günün şartlarında doğal bir soğutucu olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır. Özellikle kısıtlı bir ziraat sezonunda

elde edilen hububatın gelecek yılın aynı dönemine kadar çürümeden muhafaza edilmesi, kıtlığın yaşanmasının önüne geçmek bakımından da önemlidir. Yörede yaptığımız saha çalışmasında her aileye ait bir veya iki ambarın bulunduğu tespit edilmiştir. Kare veya kareye yakın dikdörtgen planlı ambarların bazılarının boyutları ise diğerlerine göre daha büyüktür. Bu durum ekip biçilen arazinin büyüklüğü ile doğru orantılı olduğundan elde edilen ürün miktarı ve ailenin ekonomik gücü hakkında da bilgi vermektedir (Örnek 1, 6, 7). Arazinin durumuna göre yerden gelecek rutubeti engellemek, haşere ve yabani hayvanlardan uzak tutmak amacıyla taş temel (Örnek 13) veya ahşap direkler (Örnek 1, 2) üzerine kurulan ambarlar, toprak dam ile örtülmüştür (Örnek 10, 12, 14). Taş temel üzerine inşa edilen ambarların yerli, ahşap direkli ambarların ise Şavşat ve Yusufeli'nden gelen ustalar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Kullanılan malzeme ve tipoloji bakımından Posof ambarları ile benzer özellikler gösteren Karadeniz Bölgesi serenderleri, ahşap direklerin yanı sıra taş veya beton blokların üzerine de inşa edilebilmektedir. Diğer taraftan saklanan ürünlerin ışığa maruz kalmaması için ambarlarda pencere açıklığına yer verilmezken, Karadeniz serenderlerinin pek çoğunda pencere kullanılmıştır. Serenderler kırma veya beşik çatı ile örtülmüştür (Şekil 31, 32, 33, 34). Posof ve köylerindeki ambarların içleri haro-ğaro adı verilen ahşap bölmelere ayrılırken, serenderlerin içleri ya boş bırakılmış ya da raflar ile donatılmıştır. Serenderlerde et ve süt ürünleri de saklanırken, ambarlarda sadece buğday, arpa, mısır, fasulye, ceviz, armut, erik, elma gibi mahsuller muhafaza edilmektedir. Bütünüyle bir amaca hizmet etmesi amacıyla üretilen ambarların ahşap bölümlerinde herhangi bir süslemeye yer verilmemiştir. Küçük bir kapıdan giriş sağlanan ambarların kapıları üzerinde yer alan madeni parçaların uçları geriye kıvrılarak "koçboynuzu" motifine benzetilmiştir (Çizim 5, 6, 7). Gün içinde birkaç sefer kullanılan ambarlar, güvenlik bakımından evin en fazla sekiz-on metre uzağına konumlandırılmıştır.

Şekil 31. Samsun-Terme Serender Genel Görünüş (Öztürk, 2023, s. 413).

Şekil 32, 33. Trabzon Serender Genel ve İç Mekân Görünüş (Yeşilyurt Tunç ve Özülke, 2021, s. 30-42).

Şekil 34. Karadeniz Bölgesi Serender Genel Görünüş (Al Şensoy, 2020, s. 36).

Şekil 35. Artvin Serender Genel Görünüş (Eminağaoğlu ve Çevik, 2015, s. 440).

Sonuç olarak; Posof ve köylerinde geleneksel yaşam tarzının terk edilmesi, ziraat ve hayvancılıkla geçimini sağlayan ailelerde gençlerin daha kolay iş bulma umuduyla büyük kentlere göç etmesi, köylerde yıl boyunca yaşayanların ise elektrikli soğutucular kullanmaya başlaması, ulaşım imkânlarının kolaylaşması vb. sebeplerle ambarlar günden güne işlevini yitirmiştir. Atıl durumda kalan ambarların bir kısmı ne yazık ki zamanın tahribatıyla ya çürümüş ya da yerinden sökülüp toprak üzerine gelişigüzel bırakıldığı için çürümeye başlamıştır. Bulunduğu yerde onarılan ya da evlerin içlerine, damlarına taşınan ambarlar ise tefriş edilerek oda gibi kullanılmaya başlanmış veya tarım aletlerinin, eski eşyaların konulduğu depolara dönüştürüldüğü için tarihsel süreklilik tehlikeye girmiştir (Örnek 6, 7, 8, 9). Öte taraftan sorun çözümünü de kendi bünyesinde barındırmaktadır. Öyle ki ambarların sayısı ve donanımı artırılarak butik otel şeklinde tasarlanabilir. Böylece, yerel kültürü deneyimlemek isteyen ziyaretçilere kalacak yer temin edilmiş olur. Ambarların bir kısmı organik ürünler ile geleneksel el sanatlarının satışa sunulduğu küçük mağazalara veya köy kafelerine dönüştürülebilir. Hâlâ asıl amacına uygun kullanılan ambarların yanı sıra bu şekilde yeniden işlevlendirilerek ekonomik değer üretecek olan ambarların yaşatılması kolaylaşacaktır. Ancak bu dönüşüm yapılırken hem ambarların hem de yörenin kültürel derinliği ile orijinal dokusunun bozulmamasına dikkat etmek büyük önem taşımaktadır.

Etik Standartlara Uyum

1. Çıkar Çatışması

Yazar/yazarlar, kendileri ve/veya diğer üçüncü kişi ve kurumlarla çıkar çatışmasının olmadığını veya varsa bu çıkar çatışmasının nasıl oluştuğuna ve çözüleceğine ilişkin beyanlar ile yazar katkısı beyan formları makale süreç dosyalarına ıslak imzalı olarak eklenmiştir.

2. Etik Kurul İzni

Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur. Buna ilişkin ıslak imzalı onam formu, makale süreç dosyasına eklenmiştir.

3. Üretken Yapay Zekâ (ÜYZ) Kullanım Beyanı

Bu çalışmanın hazırlanma ve yazım sürecinde üretken yapay zekâ araçlarından (Chat GPT) sadece İngilizce çeviri gereken bölümlerde destek alınmıştır.

4. Finansal Destek

Finansal destek bulunmamaktadır.

5. Teşekkür

Teşekkür edilecek kişi veya kurum bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA:

- Aktamur, A. M. (2018). Posof ve Çevresindeki Tarihi Camiler, *The Journal of Academic Social Science Studies (JASSS)*, 68 (1), 237. <http://dx.doi.org/10.9761/JASSS7447>
- Al Şensoy, S. ve Kukoğlu, S. (2020). Doğu Karadeniz Kırsal Mimari Örneği Serenderlerin Ekoloji ve Sürdürülebilirlik Bağlamında İncelenmesi, *İnönü Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 27. <https://doi.org/10.16950/iujad.734769>
- Arslan, M. T. ve Şen, C. (2021). Elmalı İlçesindeki Tahıl Ambarlarının Kültürel Coğrafya Açısından İncelenmesi, *Bilar: Bilim Armonisi Dergisi*, 4 (1), 36. <https://doi.org/10.37215/bilar.851916>
- Avinca S. B. (2023). Ardahan-Posof Yöresi Mısır ile Yapılan Unutulmaya Başlanmış Yöresel Yemeklerin Araştırılması, *JSHSR, Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergisi*, 10 (99), 2457. <https://doi.org/10.5281/zenodo.8408726>
- Aytekin, O. ve Kaya, M. (2024). Gürcistan'ın Acara Bölgesi'nde Osmanlı Dönemi ve Sonrası Çantı Camiler Hakkında Genel Değerlendirme, *Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 10 (22), 227- 229. <https://doi.org/10.31765/karen.1446893>
- Balkoca, Ö., Sağıroğlu Demirci, Ö. ve Güngör, C. (2023). Kırsal Üretimde Yardımcı Mekânlar: Tahıl Ambarları, *Online Journal of Art and Design*, 11 (1), 277- 278.
- Bekzade, L. (2015). XVI. Yüzyıl Sonlarında Çıldır Eyaleti Posof Sancağının Güney Nahiyesi, *Karadeniz*, 28, 108. <https://doi.org/10.17498/kdeniz.56796>
- Çiftçi, M. (2018). Ardahan Posof'un Eskiçağ Tarihine Bir Bakış, *Kafdağı*, 3 (2), 72.
- Demir, N. (2004). Trabzon ve Yöresinde Serenderler, *Erdem*, 14 (41), 100.
- Derleme Sözlüğü. (1978). Türk Dil Kurumu Yayınları, X, Ankara, 3587.
- Eminağaoğlu, Z. ve Çevik, S. (2015). Yaşam Kültürü Olarak Kır Konutu Çevresi: Artvin Örneği, *Turkish Studies*, 10 (6), 440. <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.8285>
- Google Earth, <https://earth.google.com> Erişim Tarihi: 24. 03. 2026.
- Kaya, M. (2020). Anadolu Kültüründen Dünya Kültürüne Ambarlar, *Ege Coğrafya Dergisi*, 29 (2), 323.
- Kaya, G. (2005). Posof Çayı Havzası'nda Yerleşmeler, *Journal of Graduate School of Social Sciences*, 5 (1), 72.
- Özgel Felek, S. (2020). Doğu Karadeniz Yerel Mimariye Ait Serender ve Dünya'dan Benzer Yapılar, *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, 28, 527. <https://doi.org/10.18220/kid.729927>
- Öztürk, H. (2023). Samsun'un Terme İlçesinde Bulunan Serenderlerin Günümüzdeki Durumları, *İdrak/Dini Araştırmalar Dergisi*, 3 (2), 382.
- Posof İlçe Ekonomik ve Sosyal Kalkınma Projesi, (2019), HEGEM Yayınları, Ankara.
- Sağlam, T. (2019). Mimariye Malzeme Temin Yerlerinden Çok Bilinmeyen Bir Alan: Erzurum Sazlığı, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 24, 531- 535. DOI: 10.9775/kausbed.2019.051
- Sevindi, C. (2015). "Tarihi Anı Şehri'nin (Kars) Kuruluş ve Gelişim Süreciyle İlgili Coğrafi Bir Analiz", *Coğrafyaya Adanmış Bir Ömür: Prof. Dr. Hayati Doğanay*, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

Serbest, B. ve Demirci, N. S. (2007). Kars ve Çevresinde Rus Yönetimi, (Karskaya Oblast 1878- 1917), *ICANAS 38. Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi: Tarih ve Medeniyetler Tarihi*, 6, Ankara, 2717.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri, <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 07. 09. 2025.

Turan, A. (2021). Kars Halılarında Görülen Figüratif (Hayvan/ İnsan) Motiflerinin İncelenmesi, *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 505- 514. DOI: 10.9775/kausbed.2021.028

Yeşilyurt Tunç, Z. ve Öztürk, C. I. (2021). Trabzon'da Serender Yapılarının İncelenmesi ve Yeniden İşlevlendirilmesi Önerileri, *Trabzon Çalışmaları Dergisi*, 1 (1), 30- 42.

Zeyrek, Y. (2004). *Posof'un Çizgileri*, Kozan Ofset, Ankara.

EXTENDED SUMMARY

Research Problem:

Warehouses, important outbuildings of rural architecture, have become a part of their culture through their materials, construction techniques, and intended use. The aim of this study is to reveal the architectural characteristics of warehouses located in the Posof district and its villages in Ardahan and to contribute the results of the analysis to the literature from an academic perspective.

Research Questions:

How can the "warehouse" structures located in Posof and its villages be defined? Are the warehouses connected to the local culture in terms of the materials, techniques, and intended use? What are the unique aspects of Posof warehouses when compared to "serender" structures found in nearby regions? Have changing living conditions and technological advancements contributed to these structures remaining idle or being repurposed? Finally, can ways be found to preserve the authenticity of these warehouses, which are fine examples of rural architecture, and ensure their continued existence for future generations?

Literature Review:

Although numerous academic studies exist on the religious and civil architecture of the Eastern Black Sea Region, the architectural heritage of Posof and its villages, located in the immediate vicinity, has been overlooked. Based on this premise, a literature review was conducted to determine if any academic studies have been carried out on granaries, which share similar characteristics with serender (traditional wooden granaries) but, upon closer examination, exhibit a unique regional character. Our research revealed no prior studies on granaries in Posof and its villages. However, Kaya (2020), by defining the granary, compared the granaries built in the Anatolian geography with those in different regions of the world in terms of building materials, construction methods, and purpose of use. Özgel (2020) introduced serenders, which are examples of local architecture, especially in the Eastern Black Sea Region of Turkey, and then described them comparatively with similar architectural structures in different regions of the world. Al Şensoy and Kukoğlu (2020), in their article, examined the serenders of the Eastern Black Sea Region in the context of ecology and sustainability and offered solutions for the preservation of these structures and their transmission to future generations. Arslan and Şen (2021), in their article, examined the grain granaries in the Elmalı district of Antalya in comparison with the granaries in the Teke and Black Sea Regions. Demir (2004) examined the etymological origin of the word "serender" as a storage structure in Trabzon and its surroundings detailing its origin spread across Anatolia and construction techniques. Balkoca, Sağıroğlu Demirci and Güngör (2023) discussed the importance of granaries in rural settlements, their functions and technical characteristics, using examples from granaries in the İskilip district of

Çorum. Although not directly related to our article title, Aytekin and Kaya (2024), while discussing Ottoman-era mosques in the Adjara region of Georgia provided very useful information regarding materials, construction techniques and the history of wooden structures. While these studies focus on architectural works in different regions, they contain many sections that parallel the topic of this article.

Methodology:

After determining that no academic study existed on the warehouse structures found in Posof and its villages, detailed and general photographs were taken of the artefacts discovered during fieldwork in the region. Plan drawings of the warehouses, whose measurements were taken on-site, were prepared for later transfer to a computer program. An observation form was completed for each warehouse structure. During the writing phase of the study, the artifacts were introduced with their materials, construction techniques, and intended uses, and a comparative analysis was conducted with serender structures in the Eastern Black Sea Region.

Conclusion:

Among the surviving examples of Anatolia's deep-rooted architectural culture, warehouse structures, particularly those found in rural architecture, hold a significant place. Barns, which emerged from the need to store produce under suitable conditions in rural life where agriculture and animal husbandry were the primary sources of income, are important outbuildings used in Posof and its surrounding areas. Considering that these structures, constructed entirely from wood using the shed technique, date back approximately one hundred and fifty to two hundred years, it appears they were used as natural cooling systems under the prevailing conditions. Preserving grain harvested during a particularly limited agricultural season from decay until the same period the following year is also crucial for preventing famine. Square or nearly rectangular in plan, the warehouses were built on stone foundations or wooden pillars, depending on the terrain, to prevent ground moisture and to keep out pests and wild animals. It is known that the warehouses built on stone foundations were built by local craftsmen, while those with wooden pillars were built by craftsmen from Şavşat and Yusufeli. Built entirely for a single purpose, these warehouses are accessed through a small door, and the interior is divided into special wooden partitions, approximately one and a half square meters in size. A row of shelves was placed above the interior walls to hold small baskets. During construction, the natural gaps between the timber walls were left as they were, allowing air circulation, and the barns were covered with an earthen roof. While every household once had one or two barns, unfortunately, with advances in technology, improved access to villages, and increased migration to major cities, they have fallen into disuse. Some barns have been converted into storage areas for agricultural equipment or unnecessary items. Meanwhile, some of the warehouses have been refurbished and put to use as homes. Re-functioning these structures, which are concrete examples of the culture of our recent history, and carrying them into the future will mitigate the ravages of time. Documenting and recording the local warehouses, which share significant similarities with the Black Sea region's serenders in terms of materials, techniques, and usage, but also reveal a unique character that has emerged over time, is crucial. To this end, the warehouses, photographed in situ during fieldwork in Posof and its surrounding villages, are presented from an academic perspective.